

• ANALİZ

Ortaöğretimde Yeni Yönelimler: Türkiye'ye Uygun Model Arayışları

Yusuf Alpaydın, Rıza Akkaya

ORTAÖĞRETİMDE YENİ YÖNELİMLER: TÜRKİYE'YE UYGUN MODEL ARAYIŞLARI

YUSUF ALPAYDIN
RIZA AKKAYA

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

ISBN: 978-625-96864-8-6

Editörya: Ebrar Üzümcü, Berrin Çalışkan, Mustafa Said İşeri
Mizanpaj: Erkan Söğüt

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 8

**TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİM SİSTEMİNE
YÖNELİK DEĞİŞİM TALEBİ | 9**

**ORTAÖĞRETİMDE KÜRESEL UYGULAMALAR:
SİSTEMLER VE KARŞILAŞTIRMALAR | 10**

**TÜRKİYE ORTAÖĞRETİMİNDE YENİ YÖNELİMLER
VE UYGUN MODELİN ŞEKİLLENDİRİLMESİ | 13**

3 Yıllık Lise Modeli:

Esnek ve Hedef Odaklı Bir Yaklaşım | 13

3+1 Lise Modeli:

Seçmeli Dördüncü Yıl Uygulaması | 14

2+2 Lise Modeli:

Kademeli ve Yönlendirme Temelli Yapı | 16

SONUÇ VE ÖNERİLER | 18

Bu analiz Türkiye’de ortaöğretim sistemine ilişkin yapısal sorunları inceleyerek mevcut modele alternatif oluşturabilecek farklı yapılanma önerilerini çok boyutlu bir yaklaşımla değerlendirmektedir.

ÖZET

Bu analiz Türkiye’de ortaöğretim sistemine ilişkin yapısal sorunları inceleyerek mevcut modele alternatif oluşturabilecek farklı yapılanma önerilerini çok boyutlu bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Özellikle 12 yıla uzatılan zorunlu eğitim süresinin, farklı ilgi ve yeterliliklere sahip öğrenciler için esnek ve yönlendirici öğrenme yolları sunmakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Sistemin merkezîyetçi kurgusu, mesleki eğitimin istihdamla uyumundaki zayıflık ve öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimini destekleyen yapıların sınırlılığı da bu durumu pekiştirmektedir.

Bu çerçevede Almanya, Polonya ve Güney Kore gibi ülkelerin uygulamaları karşılaştırmalı olarak incelenmiş; Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik koşullarına uyumlu olabileceği değerlendirilen üç model önerisi geliştirilmiştir: 3 yıllık lise, 3+1 ve 2+2 modelleri.

Her bir model; kamu ve hanehalkı maliyeti, öğretmen istihdam yapısı, müfredat uyumu, uygulama kolaylığı ve toplumsal kabul gibi ölçütler üzerinden analiz edilmiştir. SETA koordinasyonunda yürütülen çalıştay bulguları, yönlendirme temelli yapısıyla 2+2 modelinin sistemin farklılaşma ve esneklik ihtiyacına daha yüksek düzeyde yanıt verebileceğini düşündürmektedir. Bu analiz ortaöğretimde daha kademeli, esnek ve veri temelli bir yapılanmaya duyulan ihtiyaca dikkat çekmektedir.

GİRİŞ

Ortaöğretim, bireyin akademik gelişimini desteklemenin yanı sıra temel yaşam becerilerinin kazandırılması ve mesleki yönelimin şekillendirilmesi açısından kritik bir eğitim kademesidir.¹ Bu dönemde edinilen bilgi, beceri ve tutumlar; öğrencilerin yüksekokula geçiş süreçlerini, iş gücündeki konumlarını ve toplumsal yaşama katılım biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de ortaöğretim sistemi, bu çok katmanlı işlevi nedeniyle hem eğitim politikalarının odak noktası olmuş hem de toplumsal beklentilerin şekillendiği bir alan olarak önemini korumuştur.

Ne var ki mevcut yapı sahip olduğu kurumsal ve işlevsel nitelikler ile sosyoekonomik etkileri bakımından çeşitli eleştirilerin odağında yer almaktadır. Bu eleştiriler son yıllarda hem sayıca artmış hem de kamuoyunda daha görünür hale gelmiştir.

Bu doğrultuda çalışmada i) Türkiye’de ortaöğretim sistemine yönelik dönüşüm taleplerinin hangi temel sorunlardan kaynaklandığı, ii) uluslararası örneklerde ortaöğretim sistemlerinin hangi yapısal özelliklerle öne çıktığı ve iii) Türkiye’nin sosyoekonomik gerçekliği ile eğitim öncelikleri dikkate alındığında ihtiyaçlara daha duyarlı ve uygulanabilir bir ortaöğretim modelinin nasıl geliştirilebileceği soruları etrafında bir analiz sunulmuştur. Bu analiz sürecinde, farklı paydaşların katılımıyla yürütülen çalıştay temelli bir yöntem kullanılmıştır. 30 Haziran 2025’te SETA İstanbul Ofisi’nde gerçekleştirilen bu çalışmaya, farklı lise türlerinden gelen okul yöneticileri ve eğitim alanında uzman katılımcılar davet edilmiştir. Program

1. “Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği”, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (Kasım 2016), https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/03111224_ooky.pdf, (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2025).

boyunca ortaöğretim sisteminin mevcut yapısı, dönüşüm alanları ve alternatif model önerileri çok boyutlu biçimde ele alınmış; yapılandırılmış gündem başlıkları ve puanlama araçları aracılığıyla elde edilen bulgular, geliştirilen önerilerin şekillendirilmesinde önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir.

TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİM SİSTEMİNE YÖNELİK DEĞİŞİM TALEBİ

Artan ilgi ve tartışma ortamı, ortaöğretim sistemine yönelik eleştirilerin daha bütünlüklü bir şekilde gündeme gelmesini ve tartışmaların geniş bir zeminde sürdürülmesini sağlamıştır. Söz konusu eleştiriler; zorunlu eğitim süresinin uzunluğu, mevcut yapının esneklikten yoksun ve tekdüze oluşu, okul türleri arasındaki yapısal ayrışma, mesleki ve teknik eğitimin yetersizliği ve sektörel ihtiyaçlara karşılık verememesi, yönlendirme ve yerleştirme süreçlerindeki işlevsellik sorunları, öğrencilerin temel yeterliklerindeki gerileme ve sosyal-duygusal gelişimi destekleyen yapıların zayıflığı gibi başlıklarda yoğunlaşmaktadır.²

Ortaöğretim sistemine yönelik eleştirilerin başında, 2012'de zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasının yol açtığı yapısal ve işlevsel sorunlar yer almaktadır. Her öğrenciyi sistemde tutmayı hedefleyen bu yaklaşım, öğrenme motivasyonu düşük ya da farklı yönelimlere sahip bireyler açısından sürdürülebilir olmamakta; açık öğretim liselerine yönelim, devamsızlık ve sınıf içi sorunlarda artışa neden olarak eğitimin niteliğini zayıflatmaktadır.³ Bu kapsamda mevcut yapı her öğrenciyi benzer bir eğitim yoluna yönlendirmekte ve alternatif tercihlere yeterli esneklik tanımamaktadır. Özellikle erken yaşta iş gücüne katılmak veya beceri temelli alanlara yönelmek isteyen bireyler açısından sistem sınırlayıcı bir karakter taşımaktadır. Farklılaşmış ve çoklu eğitim yollarının sunulmaması, hem bireysel potansiyelin etkin biçimde kullanılmasını hem de iş gücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli ara elemanların yetiştirilmesini engellemektedir.⁴

Ortaöğretim sistemine yönelik bir diğer temel eleştiri, yapının tekdüze ve esnek olmamasıdır. Tüm öğrencilere standart içeriklerin sunulması, farklı ilgi, yetenek ve öğrenme hızlarına sahip bireylerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Sınırlı ders seçimi ve kademeler arası geçişlerin katılığı, bireyselleş-

Ortaöğretim sistemine yönelik eleştirilerin başında, 2012'de zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasının yol açtığı yapısal ve işlevsel sorunlar yer almaktadır.

2. Yusuf Alpaydın ve Rıza Akkaya, "Türkiye'de Lise Eğitimi Yeniden Düşünmek: Yapısal Bir Değerlendirme", *SETA Perspektif*, Sayı: 429, (Nisan 2025).

3. Anıl Kadir Erani, "School Dropout Causes in Turkish Education System (2009-2022): A Pareto Analysis by Grade Level", *Kırsal Eğitim Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, (2024), s. 451-477.

4. Hasan Bozgeyikli, "Mesleki ve Teknik Eğitimin Geleceği: Sorunlar ve Politika Önerileri", *İLKE Analiz Raporu*, Sayı: 2, (2019); "Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarının Değerlendirilmesi Raporu 2023", MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, (Kasım 2023), https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_11/07101154_2023_MTOO_Raporu.pdf, (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2025).

tirilmiş öğrenme imkanlarını daraltmakta; bu durum başarı odaklı yerleştirme sistemiyle birleştiğinde, okul türleri arasında belirgin statü farklarının oluşmasına neden olmakta ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir.⁵

Bu yapısal sorunlar içerisinde en fazla eleştiri konusu olan alanlardan biri ise mesleki ve teknik eğitimidir. Bu okullara çoğunlukla düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin yönlendirilmesi, motivasyon ve mesleki aidiyet sorunlarını beraberinde getirmektedir. Ayrıca sektörel ihtiyaçlarla uyumsuz müfredat yapısı, uygulamalı eğitimin yetersizliği ve iş dünyasıyla kurulan bağların zayıflığı, mezunların istihdamını zorlaştırmakta; bu da mesleki eğitimin toplumsal algısını olumsuz yönde etkilemektedir.⁶

Tüm bu eleştiriler, sistemin bireysel farklılıkları yeterince dikkate almadığını ortaya koymaktadır. Öğrenci yönlendirme ve yerleştirme süreçlerinde ilgi, yetenek ve gelişimsel ihtiyaçların göz ardı edilmesi; buna paralel olarak temel akademik yeterliklerdeki gerileme ve sosyal-duygusal gelişimi destekleyecek yapıların sınırlılığı, ortaöğretimin bütüncül bir gelişim ortamı sunma kapasitesini ciddi biçimde daraltmaktadır.⁷

ORTAÖĞRETİMDE KÜRESEL UYGULAMALAR: SİSTEMLER VE KARŞILAŞTIRMALAR

Türkiye’de ortaöğretim sistemine yönelik artan eleştiriler ve reform arayışları, yalnızca mevcut yapının değerlendirilmesini değil aynı zamanda uluslararası örneklerin incelenmesini de gerekli kılmaktadır. Ekonomik koşullar, nüfus yapısı ve eğitim göstergeleri bakımından Türkiye’ye benzer özellikler taşıyan ülkelerin sistemleri, karşılaştırmalı değerlendirmeler için anlamlı bir zemin sunmakta ve olası dönüşüm alanlarına yönelik yol gösterici örnekler ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda nüfus ve demografik yapıları Türkiye’ye benzeyen Almanya, Fransa, Mısır ve Vietnam gibi ülkelerin yanı sıra ekonomik gelişmişlik düzeyi ve eğitim göstergeleri bakımından ülkemizle benzerlik taşıyan Meksika, Portekiz ve Macaristan gibi ülkelerin uygulamaları da incelenmiştir. Ayrıca geçmişte Türkiye’ye benzer bir eğitim performansına sahipken reformlarla önemli ilerlemeler kaydeden Polonya, Estonya ve Güney Kore gibi ülkeler de başarılı dönüşüm örnekleri olarak değerlendirilmiştir.⁸

Almanya’da zorunlu eğitim süresi 12 yıl olup eğitim sistemi 4+5+3 yapısı temelinde örgütlenmiştir. Bu yapıya göre ilk dört yıl ilkokul, ardından beş yıl alt

5. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*, (OECD, Paris: 2023).

6. Mahmut Özer, “Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Dönüşümü: Politikalar ve Sonuçlar”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, (2018), s. 425-443; Bozgeyikli, “Mesleki ve Teknik Eğitimin Geleceği”.

7. Alpaydın ve Akkaya, “Türkiye’de Lise Eğitimi Yeniden Düşünmek”; *Mainstreaming Social and Emotional Learning in Education Systems: Policy Guide*, (UNESCO, Paris: 2024).

8. “Dünyada ve Türkiye’deki Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, T.C. MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, (Temmuz 2022), https://ogm.meb.gov.tr/meb_ys_dosyalar/2024_02/06101634_32dunyadaveturkiyedeki%C4%9Fitim%20sistemlerinin%20kar%C5%9Fila%C5%9Ftirilmesi15.07.2022.pdf, (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2025); *Education at a Glance 2023*.

ortaöğretim (*Sekundarstufe I*) ve son üç yıl lise (*Sekundarstufe II*) düzeylerinde eğitim verilmektedir. Öğrenciler 4. sınıfın sonunda akademik başarıları ve öğretmen görüşleri doğrultusunda *Gymnasium*, *Realschule*, *Hauptschule* ya da bu okul türlerini bir araya getiren *Gesamtschule*ye yönlendirilmektedir. Bu erken yönlendirme, bireysel farklılıkları gözetme amacını taşısa da fırsat eşitliği açısından çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. *Gymnasium* mezunları yükseköğretime geçiş yaparken diğer okul türlerinden mezun olan öğrenciler Almanya'nın güçlü ikili mesleki eğitim sistemi aracılığıyla meslek okullarına ya da doğrudan iş gücü piyasasına yönelmektedir.⁹

Fransa'da sistem 3+5+4+3 yapısındadır. Zorunlu eğitim 3 yaşında başlar ve 16 yaşına kadar devam eder. İlk kademe okul öncesi (3 yıl) ve ilkokulu (5 yıl), ikinci kademe ortaokulu (4 yıl) ve üçüncü kademe lise düzeyini (3 yıl) kapsar. Lise eğitimi genel, teknik ve mesleki programlar halinde sunulur. Öğrenciler ortaokul sonunda akademik başarı, rehberlik servislerinin değerlendirilmesi ve aile görüşleri dikkate alınarak lise türlerine yönlendirilir.¹⁰

Mısır'da eğitim sistemi 6+3+3 yapısındadır. 6 yıl ilkokul ve 3 yıl ortaokul olmak üzere toplam 9 yıllık temel eğitim zorunludur. Temel eğitimi tamamlayan öğrenciler merkezi sınavlarla genel lise, meslek lisesi, askeri lise veya spor liselerine yönlendirilir. Eğitim sistemi devlet, özel ve uluslararası okullar aracılığıyla yürütülmekte ve çok kanallı bir yapı sunmaktadır.¹¹

Vietnam'da 5+4+3 yapısı geçerlidir. Lise eğitimi zorunlu değildir ancak üniversiteye geçiş için gereklidir. Öğrenciler genel veya mesleki programlara yönlendirilir. Lise tamamlama oranı yüzde 59 civarındadır; bu oran kırsal ve yoksul bölgelerde çok daha düşüktür.¹²

Meksika'da 6+3+3 yapısı vardır. Zorunlu eğitim 15 yaşına kadar sürmektedir. Lise (*bachillerato*) akademik ve mesleki programlar içerir. Ancak lise tamamlama oranı yüzde 45 olup OECD ortalamasının altındadır. Ayrıca bölgesel eşitsizlikler belirgindir.¹³

Portekiz'de sistem 4+5+3 yapısındadır. Zorunlu eğitim 2009 itibarıyla 18 yaşına uzatılmıştır. Lise eğitimi genel, teknik ve mesleki programlar sunar. Lise tamamlama oranı yüzde 87 olup OECD ortalamasının üzerindedir.¹⁴

Türkiye akademik, teknik, meslek liseleri ve mesleki eğitim merkezleriyle Almanya'daki çeşitliliğe benzer bir yapıya sahiptir.

9. "Dünyada ve Türkiye'deki Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması".

10. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*.

11. "Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarının Değerlendirilmesi Raporu 2023".

12. "Viet Nam Education Fact Sheets | 2022: Analyses for Learning and Equity Using SDGCW/MICS Data", UNICEF (2022), https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2022/12/Viet-Nam_Factsheet_21-DecFINAL.pdf, (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2025).

13. "Education at a Glance 2024 | Country Notes: Portugal, Mexico, Hungary", OECD, (2024), https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/09/education-at-a-glance-2024_5ca68448/c00cad36-en.pdf, (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2025).

14. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*.

Macaristan'da 4+4+4 modeli uygulanmaktadır. Zorunlu eğitim 16 yaşına kadar devam eder. Lise eğitimi *gimnázium*, *szakgimnázium* ve *szakiskola* olmak üzere üç türdür. Lise tamamlama oranı yüzde 86'dır.¹⁵

Polonya'da eğitim 8+4 yapısındadır. Zorunlu eğitim 6-18 yaş aralığını kapsar. Lise düzeyinde genel ve mesleki programlar sunulur. 1999 reformlarıyla erken yönlendirme geciktirilmiş ve lise tamamlama oranı yüzde 90'ın üzerine çıkmıştır.¹⁶

Estonya'da 9+3 yapısı uygulanmaktadır. 9 yıllık zorunlu eğitimden sonra 3 yıllık lise eğitimi isteğe bağlıdır. Ancak büyük çoğunluk liseyi tamamlamaktadır. Lise tamamlama oranı yüzde 89'dur. Estonya dijitalleşme ve öğrenme çıktılarıyla dikkat çekmektedir.¹⁷

Güney Kore'de 6+3+3 modeli uygulanmaktadır. Zorunlu eğitim 9 yıl sürmekte ancak lise eğitimi fiilen evrensel olarak devam etmektedir. Lise eğitimi genel ve mesleki olmak üzere ikiye ayrılır. Lise tamamlama oranı yüzde 97 ile OECD ülkeleri arasında en yüksektir.¹⁸

Bu tanıtılan ülkelerin ortaöğretim sistemleri eğitim süresi, kademelendirme yapısı ve lise türleri açısından önemli farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları karşılaştırmalı olarak görmek amacıyla temel unsurlar Tablo 1'de özetlenmiştir.

TABLO 1. SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE ORTAÖĞRETİM YAPISI, ZORUNLU EĞİTİM SÜRESİ VE LİSE TÜRLERİ				
Ülke	Eğitim Yapısı	Zorunlu Eğitim Süresi (Yaş Aralığı/ Toplam Yıl)	Lise Başlangıç Yaşı/Süresi	Lise Türleri
Almanya	4+5+3	6-18/12 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Orta Akademik Lise, Mesleki Yönelimli Lise, Karma Lise
Fransa	3+5+4+3	3-16/13 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Teknik Lise, Meslek Lisesi
Mısır	6+3+3	6-15/9 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Meslek Lisesi, Askeri Lise
Vietnam	5+4+3	6-15/9 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Meslek Lisesi
Meksika	6+3+3	6-15/9 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Teknik Lise, Meslek Lisesi
Portekiz	4+5+3	6-18/12 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Teknik Lise, Meslek Lisesi
Macaristan	4+4+4	6-16/10 yıl	14 yaş/4 yıl	Akademik Lise, Teknik Lise, Meslek Lisesi
Polonya	8+4	6-18/12 yıl	15 yaş/4 yıl	Akademik Lise, Teknik Lise, Meslek Lisesi
Estonya	9+3	7-16/9 yıl	16 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Meslek Lisesi
Güney Kore	6+3+3	6-15/9 yıl	15 yaş/3 yıl	Akademik Lise, Meslek Lisesi
Türkiye	4+4+4	6-18/12 yıl	14 yaş/4 yıl	Akademik Lise, Teknik Lise, Meslek Lisesi, Mesleki Eğitim Merkezi

Türkiye, 12 yıllık zorunlu eğitimi ve 4+4+4 yapısıyla birçok ülkeyle benzerlik göstermektedir. Ancak lise süresinin 4 yıl olması, Türkiye'yi çoğu ülkeden

15. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators.*

16. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators.*

17. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators.*

18. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators.*

ayırmakta zira pek çok ülkede lise eğitimi 3 yıl sürmektedir. Bu açıdan Türkiye yalnızca Polonya ve Macaristan gibi az sayıda ülkeyle örtüşmektedir. Lise türleri bakımından ise Türkiye akademik, teknik, meslek liseleri ve mesleki eğitim merkezleriyle Almanya'daki çeşitliliğe benzer bir yapıya sahiptir.

TÜRKİYE ORTAÖĞRETİMİNDE YENİ YÖNELİMLER VE UYGUN MODELİN ŞEKİLLENDİRİLMESİ

Uluslararası eğitim sistemlerinde ortaöğretim kademesi genellikle farklılaşmış, esnek ve yönlendirmeye dayalı modeller doğrultusunda yapılandırılmaktadır. Birçok ülkede lise eğitiminin 3 yıla sınırlandırılması ve zorunlu eğitimin 15-16 yaşlarında sona ermesi, öğrencilerin ilgi, yetenek ve tercihlerine uygun biçimde daha erken yönlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum bireysel farklılıkları gözetken, geçişleri esnekleştiren ve öğrenmeyi hedef odaklı biçimde kurgulayan bir yapı ortaya koymaktadır. Türkiye'de ise lise eğitimi 4 yıl sürmekte ve bu sürecin tamamı zorunlu eğitim kapsamında yer almaktadır. Bu yapı öğrencilerin erken dönemde yönlendirilmesini güçleştirmekte ve esnekliği sınırlayan daha merkezizetçi bir sistem oluşmasına neden olmaktadır. Buna binaen Türkiye'de ortaöğretim daha esnek, yönelim temelli ve tercihlere duyarlı bir yapıya kavuşturulması gereği giderek daha belirgin hale gelmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin farklılaşan gereksinimlerine yanıt verebilecek alternatif lise modellerinin geliştirilmesi, eğitim politikaları açısından önemli bir öncelik olarak değerlendirilmektedir.

Bu başlıkta Türkiye'nin özgün koşulları dikkate alınarak önerilen alternatif modeller sunulmakta; her biri yapısal çerçevesi, uygulanabilirlik potansiyeli ve sistemsel etkileri bakımından çok boyutlu olarak ele alınmaktadır.

3 YILLIK LİSE MODELİ: ESNEK VE HEDEF ODAKLI BİR YAKLAŞIM

Bu model, ortaöğretimin 9, 10 ve 11. sınıflardan oluştuğu üç yıllık bir yapıyı öngörmektedir. Yapısal olarak 4+4+3 düzenine dayanan bu modelde, öğrencilerin 8. sınıf sonrası merkezi sınav veya yerel yerleştirme yoluyla farklı lise türlerine yönlendirilmesi, 9. sınıfta ise rehberlik temelli bir yapı içerisinde ilgi ve yeteneklerinin daha sistematik biçimde gözlemlenmesi mümkün olabilir. Bu modelde zorunlu eğitimin 11. sınıf sonunda tamamlanması öngörülerek toplam zorunlu eğitim süresi 12 yıldan 11 yıla çekildiği için bu durum öğrencilerin 17 yaşına geldiklerinde yükseköğretim, mesleki eğitim veya istihdama yönelmelerini kolaylaştırabilir.

Model, yönlendirme sürecini 9. sınıftan itibaren başlatarak öğrencilerin alan tercihlerinde daha bilinçli ve isabetli kararlar almalarını amaçlamaktadır.

Sadeleştirilmiş müfredat yapısı öğrenmeyi daha odaklı hale getirirken 10 ve 11. sınıflarda seçmeli derslerle desteklenen alan temelli derinleşme süreci öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin önerilen yapıya uyumlu şekilde güncellenmesi ve modüler esneklikle yeniden tasarlanması gerekli görünmektedir.

Mesleki ve teknik liselerde ise uygulamalı eğitimlerin, özellikle 10 ve 11. sınıflarda sektörle iş birliği içinde yürütülmesiyle mesleki yeterliliklerin kazandırılması hedeflenmektedir. Üniversiteye geçişin 11. sınıf sonunda merkezi sınavla gerçekleşmesi öngörüldüğü için sınav hazırlığının 10 ve 11. sınıflara dengeli biçimde yayılmasıyla akademik yükün daha sürdürülebilir hale gelmesi mümkün olabilir.

Eğitimin süresinin kısalması, kamu kaynaklarının daha verimli kullanımına ve öğrenci başına düşen maliyetin azalmasına katkı sunabilir.

Modelin 3 yıllık yapısı, bazı branşlarda norm fazlası öğretmen oluşumuna yol açabilir ancak alan derslerinin çeşitlenmesi, uygulamalı süreçlerin artması ve öğretmenlerin çoklu roller üstlenmesi bu etkiyi dengeleyebilir. Fiziksel ve dijital altyapı bakımından ise toplam derslik ihtiyacının azalması, mevcut eğitim mekanlarının daha verimli kullanılması ve dijital içeriklerin daha etkin entegrasyonunu mümkün kılabilir.

Toplumsal kabul açısından ise modelin daha yalın ve yönlendirme temelli yapısı öğrenciler ve veliler nezdinde karşılık bulma potansiyeli taşımaktadır. Ancak geçiş sürecinde ilk mezunların, mevcut sistemdeki öğrencilerle aynı yıl üniversite sınavına girmesi geçici bir yoğunluk ve belirsizliğe yol açabilir. Bu nedenle uygulama sürecinin açık ve kademeli bir geçişle yürütülmesi önem arz etmektedir.

Son olarak eğitimin süresinin kısalması, kamu kaynaklarının daha verimli kullanımına ve öğrenci başına düşen maliyetin azalmasına katkı sunabilir. Aynı zamanda bu yapı, fırsat eşitliğini destekleyecek veri temelli yönlendirme mekanizmalarıyla sosyoekonomik dezavantajların etkisini azaltma potansiyeli de taşımaktadır.

3+1 LİSE MODELİ: SEÇMELİ DÖRDÜNCÜ YIL UYGULAMASI

3+1 lise modeli, ortaöğretimi 3 yıl zorunlu eğitim ve tercihe bağlı 1 gelişim yılı olmak üzere iki aşamalı yapıda kurgulamayı önermektedir. Yapısal olarak 4+4+3(+1) formuna dayanan bu modelde, öğrenciler 9, 10 ve 11. sınıflarda ortak ve alan temelli bir programı tamamlamakta; dileyen öğrenciler 12. sınıfa devam ederek farklı akademik ya da mesleki gelişim yollarından yararlanabilmektedir.

Model kapsamında, zorunlu eğitim süreci 11. sınıf sonunda tamamlanmakta ve öğrencilerin lise diploması alarak üniversiteye başvurma, iş gücü-

ne katılma ya da mesleki eğitime yönelme imkanı doğmaktadır. 12. sınıf ise üniversiteye hazırlık, ileri düzey akademik içerikler, proje çalışmaları, sertifika programları ya da uygulamalı mesleki eğitim seçenekleriyle esnek biçimde yapılandırılabilir.

Akademik gelişim süreci, sadeleştirilmiş çekirdek müfredata dayalı 3 yıllık temel eğitimle sürdürülmekte; 12. sınıf ise tercihe bağlı olarak akademik derinleşme ya da iş gücüyle bütünleşme amacı taşıyan modüllerle desteklenmektedir. Bu doğrultuda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin bu yeni yapıya uygun şekilde esnetilerek yeniden yapılandırılması önemli görülmektedir.

Modelde yönlendirme süreci, 8. sınıf sonunda merkezi sınav veya yerel yerleştirme yoluyla gerçekleştirilmekte; öğrencilerin yerleştikleri okul türlerinde ilgi ve yeteneklerine göre belirli alanlara yönelmeleri teşvik edilmektedir. Okul içi farklılaşmayı önceleyen bu yaklaşım, öğrencilerin daha erken dönemde uzmanlaşmalarını desteklemektedir.

Üniversiteye geçiş hakkı hem 3 yıl sonunda mezun olan hem de 12. sınıfa devam eden öğrenciler için açık tutulmakta; son sınıfa devam eden öğrenciler için rehberlik, bireysel destek ve dijital içeriklerle sınav hazırlık süreci daha sistemli biçimde yürütülebilmektedir. Mesleki ve teknik lise mezunları için alan uyumlu lisans programlarına başarı temelli geçiş mekanizmaları da bu model çerçevesinde değerlendirilebilir.

Modelin esnek yapısı, öğretmen planlamasında da yeni düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. İlk 3 yıl standart müfredata göre yürütülürken 12. sınıfta öğretmenlerin danışmanlık, proje yürütücülüğü ve bireysel destek rolleri öne çıkabilir. Bu nedenle hizmet içi eğitim ve içerik uyumu öğretmen yeterlilikleri açısından kritik önemdedir.

Fiziksel ve dijital altyapı bakımından 12. sınıfın isteğe bağlı olması, derslik kapasitesinin daha verimli kullanılmasını sağlayabilir. Bu yılın etüt, kütüphane ve dijital öğrenme ortamlarıyla desteklenmesi mekanların işlevselliğini artırabilir. Ayrıca modelin öğrencilerin fiilen sistem dışına çıktığı son sınıf gerçeğini kurumsal bir çerçeveye taşıması, toplumsal kabulü güçlendirebilecek bir unsurdur.

Fırsat eşitliği açısından, kamu destekli akademik ve mesleki içeriklerin 12. sınıfta erişilebilir olması, dezavantajlı öğrencilere yönelik önemli bir destek imkanı sunmaktadır. Bununla birlikte bu yılın isteğe bağlı olması, sosyoekonomik eşitsizlikleri artırma riski de taşımaktadır. Bu nedenle burs, rehberlik ve destek programlarıyla modelin adil erişimi gözetmesi önem taşımaktadır.

Son olarak modelin zorunlu eğitimi kısaltarak kamu kaynaklarının daha etkili kullanılmasına katkı sağlaması, uzun vadede finansal sürdürülebilirliği destekleyebilecek bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. 3+1 modeli hem bireyselleştirilmiş öğrenme hem de sistem esnekliğini odağa alan yeni bir ortaöğretim kurgusu olarak dikkat çekmektedir.

2+2 LİSE MODELİ: KADEMELİ VE YÖNLENDİRME TEMELLİ YAPI

2+2 lise modeli, ortaöğretimin iki ayrı kademede yapılandırılmasını öngören, yönlendirme temelli ve esnek bir model önerisidir. Bu yapı ilk iki yılın (9 ve 10. sınıflar) tüm öğrenciler için zorunlu ve ortak bir öğrenme süreci olarak kurgulanmasını; ikinci kademenin (11 ve 12. sınıflar) ise öğrencinin tercihi doğrultusunda akademik, mesleki veya bireysel gelişim odaklı biçimde sürdürülmesini esas alır. Böylece model hem bireysel farklılıklara duyarlı bir yönlendirme süreci sunmakta hem de ortaöğretimi daha uyarlanabilir ve işlevsel bir yapıya kavuşturmaktadır.

Zorunlu eğitimin 10. sınıf sonunda tamamlanması, öğrencilerin 16 yaşında mezuniyet hakkı elde etmelerini mümkün kılmakta; üniversite, mesleki eğitim ya da doğrudan istihdam gibi seçeneklere erken yönelim imkanı sunmaktadır. Bu yaklaşım Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin müfredat anlayışıyla örtüşen sadeleştirilmiş ve beceri temelli bir yapı önerdiğinden mevcut programlara entegre edilebilir niteliktedir.

Modelde 8. sınıf sonunda merkezi sınav veya yerel yerleştirmeye lise türlerine geçiş sağlanmakta; yerleşilen okul türü içinde 9 ve 10. sınıflarda ortak bir çekirdek program uygulanmaktadır. Bu süreçte temel akademik beceriler kazandırılırken aynı zamanda rehberlik destekli alan farkındalığı oluşturulmakta ve öğrencilerin tercihlerine hazırlık yapılmaktadır. 10. sınıf sonunda öğrenciler mezuniyet hakkı elde etmekte; dileyenler ikinci kademeye geçerek akademik derinleşme ya da mesleki gelişim yolunda devam etmektedir.

Modelin ikinci kademesi bireysel tercihlere göre yapılandırılmış üç ana yola ayrılabilir: i) üniversiteye hazırlık odaklı akademik programlar; ii) mesleki ve teknik yeterlilik kazandıran uygulamalı programlar ya da iii) açık lise, sertifikasyon ve kısa süreli kurslar gibi esnek yollar. Bu çeşitlilik hem istihdam odaklı ara eleman yetiştirme hedefi hem de yükseköğretime yönelme amacıyla uyumludur.

Modelde yönlendirme süreci, öğrencilerin kararlarını gelişimsel olarak daha uygun bir dönemde olgunlaştırmalarını amaçlamaktadır. 9. sınıf sonunda sınırlı geçiş imkanı sunulmakta ancak esas tercihler 10. sınıf sonunda netleşmektedir. Bu süreç öğrencilerin ilgileri ve yeteneklerini daha iyi tanımalarına imkan sunarken alan temelli seçmeli derslerle akademik derinleşmeyi desteklemektedir.

Mesleki yönelim açısından model iki kademeli bir yapı öngörmektedir. İlk kademede meslek tanıtımı ve yetkinlik farkındalığına odaklanılırken ikinci kademede ise staj, sertifikasyon ve iş yeri temelli uygulamalar yoluyla üretken bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu yapı özellikle ara eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik iş gücü piyasasıyla uyumlu bir çerçeve sunmaktadır.

Üniversiteye geçiş yalnızca ikinci kademeyi tamamlayan öğrencilere açık tutulmakta; akademik liselerde sınav odaklı ve teknik liselerde ise alan uyumlu programlarla desteklenen geçiş mekanizmaları öngörülmektedir. Bu yaklaşım yükseköğretime yönelen okulların mevcut yapısında büyük ölçekli bir değişim gerektirmemektedir.

TABLO 2. ALTERNATİF LİSE MODELLERİNİN AVANTAJLARI VE ZORLUKLARININ KARŞILAŞTIRMASI

Model	Avantajlar	Zorluklar
3 Yıllık Lise Modeli	<ul style="list-style-type: none"> • Kısa ve hedef odaklı öğrenme süreci öğrencilerin erken yaşta yükseköğretim, mesleki eğitim veya iş gücüne yönelmesini kolaylaştırır. • Sadeleşen müfredat ve azalan içerik tekrarları öğretim sürecini daha odaklı ve verimli kılar. • Mesleki ve teknik alanlarda uygulamalı eğitim erken başlar; beceri kazanımı ve istihdam olanakları artar. • Derslik ve altyapı ihtiyacı azalır; mevcut fiziki kaynaklar daha etkin kullanılır. • Öğrenci başına maliyet düşer; sistemin finansal sürdürülebilirliği güçlenir. • Geçmişte uygulanmış olması toplumsal kabulünü kolaylaştırır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim süresinin kısalması bazı branşlarda norm fazlası öğretmen oluşmasına yol açabilir. • Akademik içeriklerin 3 yıla sığdırılması bazı derslerde yoğunluk oluşturabilir. • 3 yıllık sistemin ilk mezunları ile mevcut sistemin son mezunlarının aynı yıl üniversite sınavına girmesi geçici yoğunluk ve belirsizliklere yol açabilir.
3+1 Lise Modeli	<ul style="list-style-type: none"> • Zorunlu eğitimin 3 yılda tamamlanması erken yönelimi ve esnek geçişleri destekler. • 12. sınıfın isteğe bağlı yapısı bireysel öğrenme yollarını çeşitlendirir. • Üniversite hazırlığı, mesleki gelişim ve sertifikasyon süreçleri kurumsallaşır. • Fiilen var olan sınav temelli ayrışma sistematik bir yapıya dönüştürülür. • Fiziksel kapasite ve kaynak kullanımı daha verimli planlanabilir. • Dijital ve modüler yapı erişimi artırır ve öğrenmede esneklik sağlar. 	<ul style="list-style-type: none"> • 12. sınıfa katılımda sosyoekonomik temelli eşitsizlikler ortaya çıkabilir. • Öğretmen istihdamı ve ders dağılımı planlaması karmaşık hale gelebilir. • Seçmeli 12. sınıf programlarında içerik standardizasyonu zorlaşabilir. • Mezun sayısındaki artış üniversiteye geçişte geçici yoğunluk oluşturabilir. • Geçiş süreci yeterince yönlendirilmediğinde paydaşlar arasında belirsizlik yaşanabilir.
2+2 Lise Modeli	<ul style="list-style-type: none"> • Kademeli yapı yönlendirme sürecini daha bilinçli ve esnek kılar. • 10. sınıf mezuniyeti istihdam veya alternatif öğrenme yollarına erken geçiş imkanı sunar. • 11 ve 12. sınıflar için akademik veya mesleki derinleşmeye olanak tanır. • Mesleki eğitimde iş yeri temelli uygulamalar ve sertifikasyon süreçleri sistemli hale gelir. • Ortak çekirdek müfredat temel beceri edinimini güçlendirir. • Mevcut müfredatla yüksek uyumu geçiş sürecini kolaylaştırır. • Mevcut akademik lise yapısıyla büyük ölçüde örtüşmesi uygulama kolaylığı sunar. • Bireysel farklılıklara duyarlı yönlendirme mekanizmaları etkinleştirilir. • Açık lise, kurs ve destek programlarıyla sistemden yönsüz çıkışlar engellenir. • Kamu kaynakları daha etkin kullanılır; maliyet/verim dengesi güçlenir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zorunlu eğitimin 10. sınıfta sona ermesi okul terki riskini artırabilir. • İkinci kademeye geçişte sosyoekonomik eşitsizlikler devam oranlarını olumsuz etkileyebilir. • Bazı branşlarda norm fazlası öğretmen durumu ortaya çıkabilir. • İkinci kademe için gerekli atölye, laboratuvar ve uygulama alanları fiziksel dönüşüm gerektirebilir. • Erken mezuniyet uygulaması toplumsal algıda belirsizlik ve dirençle karşılaşılabılır. • 10. sınıf sonrası öğrenci sayısındaki düşüş bazı okullarda kapasite kullanımını azaltabilir.

Öğretmen istihdamı açısından ilk kademedeki ortak derslerin ağırlığı bazı branşlarda ihtiyaç artışına yol açarken ikinci kademedeki alan derslerinin çeşitlenmesi norm dağılımında farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu nedenle öğretmen planlaması esnek, veri temelli ve kademeli geçişlere duyarlı biçimde yapılmalıdır. Altyapı açısından ise ilk kademe için genel derslikler yeterli görülürken ikinci kademedeki atölye, laboratuvar ve dijital öğrenme alanlarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Toplumsal kabul bakımından zorunlu eğitimin 10. sınıfta tamamlanması belirli kaygıları beraberinde getirebilir. Ancak yönlendirme mekanizmalarının net biçimde tanımlanması ve rehberlik hizmetleriyle desteklenmesi bu sürecin güvenli şekilde yönetilmesini sağlayabilir. Akademik devamlılığı hedefleyen öğrenciler için ikinci kademe, açık ve desteklenmiş bir yapıya dönüştürülerek sistemle bağın korunması mümkün hale getirilebilir.

Fırsat eşitliği bağlamında ise erken mezuniyet dezavantajlı öğrenciler için erişimi kolaylaştırıcı bir unsur olabilir. Ancak ikinci kademeye geçişte ortaya çıkabilecek eşitsizliklerin kamu destekli burslar, destek programları ve rehberlik hizmetleriyle dengelenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca 10. sınıf sonrasında öğrenci sayısındaki azalmanın okul kapasitesi ve mali sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri dikkatle izlenmeli ve planlanmalıdır.

Tablo 2’de görüldüğü üzere her bir model farklı ihtiyaçlara yanıt verme potansiyeline sahip olmakla birlikte kendi içinde bazı yapısal riskler de barındırmaktadır. 3 yıllık model süre ve maliyet açısından avantaj sunarken 3+1 modeli esnekliği ve bireyselleştirilmiş öğrenme imkanlarını öne çıkarmaktadır. 2+2 modeli ise yönlendirme süreçlerini kademelendirme bakımından güçlüdür. Bununla birlikte her üç modelin uygulanabilirliği sistemin yapısal kapasitesi, paydaş desteği ve uygulama koşullarına bağlı olarak farklılık gösterebilir.

Bu çerçevede önerilen modellerin sahadaki karşılığını daha yakından analiz edebilmek amacıyla farklı lise türlerinden okul yöneticilerinin katılımıyla SETA İstanbul Ofisi’nde bir çalıştay düzenlenmiştir. Katılımcıların yüksek temsil gücüne sahip kurumsal deneyimlerinden yararlanılarak alternatif lise modelleri yapılandırılmış değerlendirme araçları ve analitik karar çerçeveleri üzerinden çok boyutlu biçimde ele alınmıştır. Her bir model temel bileşenleri ve sistem düzeyindeki etkileri bakımından sistematik olarak değerlendirilmiş; güçlü yönleri, sınırlılıkları ve uygulamaya dönük öngörülerini deneyim temelli veriler ışığında ortaya koyulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu kapsamlı değerlendirmeyi somutlaştırmak ve model önerilerinin avantajları ve sınırlılıklarını temel parametreler üzerinden karşılaştırmalı biçimde görselleştirmek amacıyla çalıştay bulgularına dayalı olarak geliştirilen dereceli puanlama ölçeği doğrultusunda her üç modelin ilgili boyutlardaki performansı Tablo 3’te sunulmuştur.

TABLO 3. MODELLERİN BOYUTLARININ PERFORMANSLARI*			
Boyutlar/Modeller	3 Yıllık Model	3+1 Modeli	2+2 Modeli
1. Uygulama Kolaylığı	İyi	Zayıf	Orta
2. Kamu Maliyeti	İyi	Zayıf	Orta
3. Hanehalkı Maliyeti	İyi	Zayıf	Orta
4. Fiziksel Altyapı Uyumu	İyi	Orta	Orta
5. Öğretmen İstihdam Yapısına Uyum	Zayıf	Orta	İyi
6. Müfredat Reformuna Uyum	Zayıf	Orta	İyi
7. Yükseköğretime Hazırlama Kapasitesi	Zayıf	Orta	İyi
8. İstihdama Katkı	Orta	Orta	İyi
9. Fırsat Eşitliği ve Erişim İmkanı	Orta	Orta	İyi
10. Toplumsal Kabul Olasılığı	İyi	Zayıf	Orta
11. Uluslararası Eğilimlere Uyum	Zayıf	Orta	İyi

* Tablo 3'teki derecelendirmeler mevcut sistemle karşılaştırmalı olarak çalıştay katılımcılarının puanlarına dayalı şekilde yapılmıştır; "iyi" yüksek uyum ve katkıyı, "orta" sınırlı avantajı, "zayıf" ise belirgin risk ve sınırlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 3'te yer alan derecelendirmeler çalıştay bulgularına dayalı olarak üç farklı lise modelinin temel parametreler ekseninde çok boyutlu biçimde karşılaştırılmasını mümkün kılmaktadır. Veriler, modellerin her birinin farklı politika önceliklerine yanıt verme kapasitesi taşıdığını ancak bu kapasitenin boyutlara göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda 2+2 modeli özellikle öğretmen istihdamına uyum, müfredat reformu, yükseköğretime hazırlık, istihdama katkı ve uluslararası eğilimlerle örtüşme gibi stratejik öneme sahip alanlarda yüksek uyum sergilemiş ve "iyi" düzeyde puanlanmıştır. Bu durum söz konusu modelin yapısal dönüşüm hedefleriyle yüksek düzeyde örtüşüğünü ve uzun vadeli eğitim politikaları açısından güçlü bir alternatif sunduğunu göstermektedir.

3 yıllık model mevcut sistemle olan yüksek örtüşme düzeyi sayesinde uygulama kolaylığı, kamu ve hanehalkı maliyeti, fiziksel altyapı kullanımı ve toplumsal kabul gibi kısa vadeli operasyonel avantajlar bakımından öne çıkmaktadır. Ancak reform niteliği taşıyan alanlarda sınırlı katkı sunduğu görülmektedir. Bu yönüyle sistemin bütüncül yeniden yapılandırılmasından ziyade mevcut yapının sadeleştirilmesini hedefleyen senaryolar için daha uygun bir zemin sunmaktadır.

3+1 modeli ise birçok boyutta "orta" düzeyde değerlendirilmiş; esnek, geçişken ve seçici bir yapı sergilemiştir. Özellikle öğretmen istihdamı ve akademik yönlendirme açısından belirli avantajlar sağlasa da uygulama kolaylığı, maliyet ve toplumsal kabul gibi temel alanlarda dikkatli planlama ve aşamalı geçiş gereksinimi ortaya koymaktadır.

Genel bir değerlendirmeyle 2+2 modeli orta vadede yapısal reformlara karşılık verebilecek, sistemin yönlendirme kapasitesini artıracak ve uluslararası uyum sürecine katkı sağlayabilecek güçlü bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Buna

karşılık 3 yıllık model kısa vadeli uygulanabilirlik ve maliyet etkinliği açısından rasyonel bir seçenek sunarken 3+1 modeli ise geçiş dönemi uygulamaları için kontrollü bir ara çözüm olarak değerlendirilebilir. Bu farklılıklar karar vericilerin politika öncelikleri doğrultusunda esnek ve veri temelli tercihler yapabilmesine olanak tanımaktadır.

YUSUF ALPAYDIN

Lisans eğitimini 2003'te Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nde ve yüksek lisansını 2006'da aynı üniversitenin Yetişkin Eğitimi programında tamamlamıştır. 2013'te İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi programında Türkiye'de yükseköğretim sistemi ile emek piyasası arasındaki ilişkileri konu alan teziyle doktora derecesini almıştır. 2003-2014 arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli eğitim kurumlarında okul rehber öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2014'te Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak akademik kariyerine başlamış, 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Oxford Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. Eğitim ve bilim alanında faaliyet gösteren çeşitli sivil toplum kuruluşları ve akademik dergilerde aktif roller üstlenen Prof. Dr. Alpaydın örgün ve yaygın eğitime ilişkin çok sayıda araştırma, program geliştirme ve uygulama projesinde yer almıştır. Başlıca akademik ilgi alanları arasında eğitim politikaları, eğitim-istihdam ilişkileri, yükseköğretim ve bilim politikaları yer almaktadır. 2025'te Cumhurbaşkanlığı Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu üyeliğine atanmış, aynı yıl Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi dekanlığı görevine getirilmiştir. Halen akademik ve idari görevlerini bu kurum bünyesinde sürdürmektedir.

RIZA AKKAYA

Lisans derecesini 2008'de Atatürk Üniversitesi Matematik Öğretmenliği programında tamamlamıştır. Akademik kariyerine Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda devam etmiş ve 2015'te yüksek lisans derecesini elde etmiştir. 2021'de Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı'ndan doktora derecesini alarak eğitim bilimleri alanında derinlemesine bilgi ve deneyim kazanmıştır. Dr. Akkaya akademik çalışmalarında özellikle eğitim yönetimi ve liderliği, karar alma süreçleri, eğitim politikaları, öğretmen eğitimi, yenilikçi öğretim uygulamaları, eğitimde istatistiksel analizler ile farklı yaş grupları ve bilişsel düzeylere sahip öğrencilere yönelik matematik öğretimi ve tasarımları üzerine yoğunlaşmaktadır.

Ortaöğretimde Yeni Yönelimler: Türkiye'ye Uygun Model Arayışları

Yusuf Alpaydın, Rıza Akkaya

Bu analiz Türkiye'de ortaöğretim sistemine ilişkin yapısal sorunları inceleyerek mevcut modele alternatif oluşturabilecek farklı yapılanma önerilerini çok boyutlu bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Özellikle 12 yıla uzatılan zorunlu eğitim süresinin, farklı ilgi ve yeterliliklere sahip öğrenciler için esnek ve yönlendirici öğrenme yolları sunmakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Sistemin merkeziyetçi kurgusu, mesleki eğitimin istihdamla uyumundaki zayıflık ve öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimini destekleyen yapıların sınırlılığı da bu durumu pekiştirmektedir.

Bu çerçevede Almanya, Polonya ve Güney Kore gibi ülkelerin uygulamaları karşılaştırmalı olarak incelenmiş; Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik koşullarına uyumlu olabileceği değerlendirilen üç model önerisi geliştirilmiştir: 3 yıllık lise, 3+1 ve 2+2 modelleri.

Her bir model; kamu ve hanehalkı maliyeti, öğretmen istihdam yapısı, müfredat uyumu, uygulama kolaylığı ve toplumsal kabul gibi ölçütler üzerinden analiz edilmiştir. SETA koordinasyonunda yürütülen çalıştay bulguları, yönlendirme temelli yapıyla 2+2 modelinin sistemin farklılaşma ve esneklik ihtiyacına daha yüksek düzeyde yanıt verebileceğini düşündürmektedir. Bu analiz ortaöğretimde daha kademeli, esnek ve veri temelli bir yapılanmaya duyulan ihtiyaca dikkat çekmektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN

www.setav.org